

عنوان: نقش حجاب در پیشگیری از جرم

نویسنده: فرزانه مرادی

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم شناسی

کارشناس حقوقی شرکت آب منطقه ای مرکزی (واحد بازرسی و رسیدگی به شکایات)

چکیده

از آنجا که دین اسلام از جامعیت برخوردار است، در تمام جنبه های زندگی بشری دارای برنامه است و در این زمینه از اهمیت پیشگیری از جرم در جامعه نیز غافل نشده و تدابیر زیادی را برای موفقیت در این حیطة پیش بینی کرده که حجاب از جمله این تدابیر است. رعایت حجاب می تواند در تمامی انواع پیشگیری از جرم اعم از پیشگیری اجتماعی، وضعی و رشدمدار موثر واقع شود. در این نوشتار، پس از توضیح مختصری در مفاهیم حجاب و پیشگیری به نحوه تاثیر حجاب در هر یک از انواع پیشگیری به طور جداگانه می پردازیم.

مقدمه

اسلام طرح جامعی است که بر اساس فطرت بشری بنیان‌گذاری شده است و همه سوی زندگی فردی، اجتماعی، مادی، معنوی، اعتقادی، عاطفی، اقتصادی، حقوقی و... انسان را فرامی‌گیرد و اصول هر یک را با دل‌پذیرترین شیوه و واقع‌بینانه‌ترین دید برای همه نسل‌ها و همه طبقات در هر زمان و مکان بیان می‌کند. چنین است که اسلام شناسان اروپایی، هریک به فراخور عمق دید و اندازه بررسی خویش، به همه جانبه بودن احکام اسلامی و جامعیت آن اعتراف کرده‌اند. (هیات تحریریه موسسه اصول دین، ۱۳۵۴: ۳۱۹)

این همه جانبه بودن تعالیم اسلامی موجب شده که اسلام در همه زمینه‌ها برنامه داشته باشد، از جمله در زمینه سیاست جنایی که هم در مرحله پیش از وقوع جرم و هم در مرحله پس از آن، تدابیر شایسته‌ای اندیشیده شده است. این تدابیر در مرحله قبل از وقوع جرم تدابیر پیشگیرانه اسلام را تشکیل می‌دهند که بخش عمده سیاست جنایی اسلام را به خود اختصاص می‌دهند یعنی اهتمام اسلام در پیشگیری و شیوه صحیح روابط متقابل بین انسان‌هاست و این نشان از این امر دارد که با عمل بر اساس سیاست‌های اسلام و برنامه‌های قرآن، هیچ‌گاه نوبت به مجازات نمی‌رسد. (سالارزایی و جان‌جان، ۱۳۹۰: ۱۱۶)

حجاب، یکی از این تدابیر پیشگیرانه اسلامی است که با هدف کاهش آسیب‌های روانی و پیشگیری از جرایم وضع شده است. اما متأسفانه ناآگاهی از فواید حجاب باعث شده که این آموزه مفید دینی در برخی موارد مورد بی‌توجهی قرار گیرد، آنچه اهمیت طرح موضوع این نوشتار را ایجاد می‌کند، آشنایی با یکی دیگر از فواید حجاب برای ایجاد علاقه به آن و پیشگیری از کمرنگ شدن آن، در جامعه است. فرضیه این مقاله این است که حجاب به عنوان یک آموزه دینی، نقش بسزایی در پیشگیری از جرم دارد؛ بنابراین، با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی نقش حجاب در پیشگیری از جرم می‌پردازد.

۱-- مفاهیم

برای درک دقیق موضوع نخست لازم است اندک تاملی در مفاهیم حجاب و پیشگیری داشته باشیم.

۱-۱. مفهوم حجاب

حجاب در لغت به معنای پرده، روپوش، چادر، روبند(عمید، ج ۱، ۱۳۵۷: ۷۷۹) آمده است. واژه حجاب در معنای پوشش زن از معنای لغوی ریشه می گیرد، از آن جهت که پرده، سبب پوشیدن هر چیزی است که پشت آن قرار می گیرد (بهرام زاده و لطفی، ۱۳۹۰: ۱۱۱) نیاز به پوشش و پرهیز از برهنگی جزو گرایشات فطرتی انسان است که خداوند متعال آن را در وجود بشر قرار داده است. بنابراین بشر از آغاز خلقت، بامیل فطری اندام خود را از دیگران پوشانیده است و اگر اینگونه نبود با حیوانات فرقی نمی کرد. اسلام با توجه به ساختار وجودی و فطری انسان، مهم ترین تضمین کننده شخصیت زن را حفظ پوشش و حجاب می داند. در همه ادیان به مساله عفاف و حجاب توجه شده، اما همیشه افراط و تفریط هایی نیز وجود داشته است. اسلام واضح قانون حجاب نیست، بلکه آن را قانونمند و متعادل نموده است تا با روحیه و سرشت انسانی زن سازگار باشد. حجاب که حفاظی برای آسیبهای اجتماعی و روانی است، شامل حجاب بدن، حجاب چشم، حجاب کلام و حجاب باطنی و ... است (احمدی و دیگران، ۱۳۸۹: ۹۷)

۱-۲. مفهوم پیشگیری

پیشگیری از جرم، به معنای طرق محو علت وقوع بزهکاری، که محتاج سازماندهی علمی-تحقیقاتی می باشد(احمدی، ۱۳۸۶: ۱۱۰)، موضوع جرم شناسی پیش گیرانه، است که ناظر بر اقدامات کنشی قبل از وقوع جرم و یا حتی اقدامات واکنشی بعد از بروز رفتار مجرمانه از سوی کار گزاران سیاست جنایی در دو سطح ملی یا فرا ملی است. اقدامات مزبور، اصولاً فاقد وصف کیفی اند. جرم شناسی پیش گیرانه، شاخه ای از جرم شناسی کاربردی است که به بررسی وسایل علمی مبارزه علیه بزهکاری می پردازد.(موسوی مجاب، ۱۳۹۰-۱۳۸۹، ۴) بررسی موضوع پیشگیری از جرم، در جرم شناسی کاربردی به طور اعم و در جرم شناسی پیش گیرانه به طور اخص، به دلیل جایگاه مهم آن در کاهش جرایم است. به طور معمول، در صحبت از موضوع پیشگیری از جرم، از پیشگیری اجتماعی، وضعی و رشدمدار، سخن به میان می آید. گاه پیشگیری از جرم، مبتنی بر ضرورت ایجاد تغییر و تعدیل شخصیت بزهکار و شرایط اجتماعی است که به پیشگیری اجتماعی شهرت یافته است. گاه پیشگیری از جرم مستلزم دخل و تصرف و ایجاد تغییر در یک محیط یا وضعیت ویژه است، به این اقدام، پیشگیری وضعی گفته می شود.

پیشگیری رشدمدار یا زودرس نیز مبین مداخله در دوره های مختلف رشد اطفال و نوجوانان بزهکار، منحرف یا در معرض بزهکاری به منظور پیشگیری از وقوع یا مزمن شدن بزهکاری در آینده و در دوران بزرگسالی است.(همان)

۳- نحوه تاثیر حجاب در پیشگیری از جرم

برای بررسی تاثیر حجاب در پیشگیری از جرم، می توان تاثیر این آموزه دینی را در هریک از انواع پیشگیری، به طور جداگانه مورد بحث قرار داد.

۳-۱. نقش حجاب در پیشگیری اجتماعی

همان طور که ذکر شد، در پیشگیری اجتماعی تغییر شخصیت بزهکار و شرایط اجتماعی مورد توجه است. در واقع، ارتکاب جرم، نتیجه علت یا علل مختلفی است که در علم جرم شناسی مورد بررسی قرار می گیرد. یکی از عللی که در وقوع جرم موثر است «عدم سلامت روانی» بزهکار است، که پیشگیری از ایجاد این علت برای زمینه سازی در بروز جرم، از کارکردهای پیشگیری اجتماعی است؛ بنابراین، هر عاملی که بتواند در ایجاد سلامت روانی افراد تاثیرگذار باشد، قطعاً به پیشگیری اجتماعی از جرم نیز می انجامد. از این حیث، مساله حجاب به دلیل نقشی که در حفظ سلامت روانی افراد دارد، در بحث از پیشگیری اجتماعی، قابل توجه است.

سلامتی روانی، به آن حالت نسبتاً ثابت شخص گفته می شود که می تواند خوب سازش کند، رغبت و شوق زندگی دارد و در مسیر خودتحقق یا خودسازی قرار دارد. (رجبی، ۱۳۸۹: ۱۶) رعایت حجاب از طریق زمینه سازی پیشگیری از احساس محرومیت و عدم امنیت، بهره مندی از سلامت روانی را تامین می کند.

۳-۱-۱. نقش حجاب در پیشگیری از احساس محرومیت

نبود حریم میان زن و مرد و آزادی معاشرت های بی بند و بار، هیجان ها و التهاب های جنسی را فزونی می بخشد. غریزه جنسی، غریزه ای نیرومند و عمیق و دریا صفت است که هرچه بیشتر اطاعت شود، سرکش تر می شود. روح بشر فوق العاده تحریک پذیر است و این تحریک پذیری محدود به حد خاصی نیست، از طرفی تقاضای نامحدود، انجام ناشدنی

است و همیشه با نوعی احساس محرومیت از دست یابی به آرزوها، همراه است که خود منجر به اختلالات روحی و بیماری های روانی می گردد. (مطهری، ۱۳۶۸: ۷۷) حفظ حجاب از تحریک مردان بیگانه جلوگیری کرده، از درهم گسیختن ذهن و اعصاب آنها جلوگیری می کند و در نتیجه، در پیشگیری از جرایم و انحرافات کسانی که تحت تاثیر فشار روحی ناشی از احساس محرومیت، دست به ارتکاب جرم زده اند، موثر است.

۳-۱-۲. نقش حجاب در پیشگیری از احساس عدم امنیت

امنیت از نیازهای زیربنایی رشد و شکوفایی شخصیت انسان است که در صورت ارضا نشدن، رشد شخصیت مختل می شود. اگر انسان ها، در زندگی روزمره و در محیط اطراف، احساس امنیت نکنند به طور دایم در ترس و دلهره به سر ببرند، به تدریج مضطرب خواهند شد. زنان به دلیل ویژگی های شخصیتی و موقعیت اجتماعی، آسیب پذیری بیشتری دارند، بنابراین نیاز بیشتری به امنیت دارند؛ زیرا در بین جوامع بشری همیشه مردانی وجود دارند که با داشتن زمینه های انحراف، به تعبیر قرآن، بیمار دل هستند و با دیدن کوچکترین صحنه مهیج جنسی، اختیار از کف داده و به زنان بی حرمتی روا می دارند. گاه آزارهای این افراد حتی به آدم ربایی و قتل منجر می شود، زندگی، آرامش و سلامت روانی زنان را از بین می برد؛ (رجبی، پیشین: ۱۹) اما حفظ حجاب زنان را از گزند چنین افرادی مصون نگاه می دارد؛ بنابراین ایجاد امنیت از ثمرات مهم حجاب برای زنان است که در مورد فقدان آن زنان آرامش خود را از دست می دهند و به بیماری های روانی مبتلا می شوند. از آنجا که این بیماری های روانی می توانند در آینده زمینه های ارتکاب جرایم خاصی را در برخی از زنان ایجاد نمایند، رعایت حجاب، با پیشگیری از این نوع از بیماری های روانی به طور غیر مستقیم به پیشگیری از جرم می انجامد. گذشته از مطالب پیش گفته، حجاب نه تنها

باعث ایجاد احساس امنیت و امنیت زن می شود؛ بلکه به احساس امنیت مرد نیز می انجامد؛ چراکه جامعه مردان هرگز جدا از زنان نیست، مردان به برخی از اعضای جامعه زنان، از قبیل مادر، خواهر و همسرشان وابستگی شدید دارند؛ بنابراین اطمینان از امنیت آنها به احساس امنیت و آرامش مردان خانواده آنها نیز منجر می شود. این امر، مردان را از نگرانی ناشی از احساس عدم امنیت که در دراز مدت منجر به سلب سلامت روانی آنها می شود، می رهااند.

۲-۲. نقش حجاب در پیشگیری وضعی از جرم

پیشگیری وضعی، ناظر به اوضاع، احوال و شرایطی است که مجرم را در آستانه ارتکاب جرم قرار می دهند. این اوضاع و احوال که در جرم شناسی، وضعیت های ماقبل بزهکاری یا وضعیت های پیش جنایی نام دارند، فرآیند گذار از اندیشه به عمل مجرمانه را تحریک یا تسهیل کرده و نقش تعیین کننده ای در آن ایفا می کنند. بزه دیده جرم جزو این وضعیت ها قلمداد می شود (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۸۹: ۵۸۰) با توجه به این امر، می توان گفت که داشتن حجاب نیز از تدابیر وضعی است که دین اسلام برای جلوگیری از بزه دیدگی زنان در نظر گرفته است. اگرچه به ظن فمینیسم، این تدابیر، ممکن است باعث محدودیت هایی برای زنان شود؛ اما راحت طلبی مانع تصمیم گیری منطقی درباره امنیت می شود (ال آرینگ، ۱۳۸۶: ۱۴۸)

در واقع، حجاب می تواند از عوامل مقاومت زایی باشد که به افزایش مقاومت جامعه و افراد در مقابل جرم کمک می کند (جوان جعفری و سید زاده ثانی، ۱۳۹۱: ۴۲)؛ چراکه حجاب، مانند صندوقچه ای که گوهری را پنهان می سازد، زیبایی زن را در خود نگاه داشته و مانع از دستبرد به آن می شود. از همین جهت، حفظ حجاب از ناحیه زن، به خودکنترلی مردان

و جلوگیری از تحریک آنها کمک زیادی می کند. چراکه خودکنترلی، به معنی تحقق کنترل بر خود است و متضمن این معنی است که افراد قادرند تا حد زیادی افکار، احساسات و رفتارهای خود را کنترل کنند. (کیوزی و آرگراس، ۱۳۸۶: ۲۰۷) به این ترتیب، حجاب می تواند به عنوان یکی از تدابیر وضعی در بحث پیشگیری وضعی از جرم مورد توجه قرار گیرد.

۳-۳. نقش حجاب در پیشگیری رشد مدار یا زودرس

پیشگیری رشد مدار همان طور که ذکر شد، به دنبال آن است تا با شناسایی عوامل خطر، تقویت عوامل حمایتی و مداخله زودرس، از پایداری افراد در بزهکاری جلوگیری کند. به بیان دیگر می کوشد تا با به کارگیری اقدامات مناسب روانشناختی-اجتماعی زودهنگام از تداوم و استقرار رفتارهای مجرمانه در افراد ممانعت کند. این اقدامات باید پیش از بروز و در آستانه اختلاف های احتمالی معمول جلوی عوامل خطری را که کودکان در معرض آن هستند بگیرد؛ بنابراین هدف از پیشگیری رشد مدار، مداخله در سنین مختلف رشد یک طفل به منظور پیشگیری از ارتکاب جرم در آینده می باشد؛ بنابراین با شناخت زمینه های بزهکاری می توان به زمینه های انحراف و اوضاع خطر برای کودکان و نوجوانان پی برد. چراکه وجود شرایط انحراف و شرایط خطرناک پیش زمینه بزهکاری هستند و هرگونه مبارزه و یا اقدام پیشگیرانه در خصوص ارتکاب جرم توسط کودکان و نوجوانان، به حذف زمینه های موجد رفتارهای منحرفانه و شرایط خطرناکی بستگی دارد که آنها در آن زمینه ها و شرایط زندگی کرده و پرورش می یابند. عوامل خطری که ممکن است، احتمال مزمن شدن ارتکاب رفتارهای مجرمانه را در کودکان در معرض خطر افزایش دهد، از مکان های اصلی جامعه پذیر شدن فرد یا از خصوصیات شخصی او ناشی می شود.

محیط خانوادگی، محیطی است که طفل در آن متولد شده، نشو و نما نموده و سپس رشد می کند، اعمال، رفتار و عاداتش بدون شک تحت تاثیر این محیط بوده و در حقیقت رفتارها، تقلیدها یا عکس العمل هایی است که او در مقابل این اجتماع کوچک و اشخاصی که با آنها زندگی می کند، نشان می دهد. وضعیت و ثبات این محیط پیوسته در تشکیل شخصیت، اخلاق و عواطف او اهمیت اساسی داشته و به عبارت دیگر کانون خانوادگی است که تا حدود قابل ملاحظه ای طرز تفکر و روش اجتماعی آینده طفل را تامین می کند. این مکان ممکن است دارای خطرات با ماهیت متعددی باشد. نفاق، ناسازگاری و مشاجره دایمی پدر و مادر و اطرافیان، آثار شومی در روان طفل باقی می گذارد. طفل به علت عدم آرامش روانی به تحصیل و کار خود بی علاقه شده، دایما مضطرب و پریشان است و ثبات ندارد. آثار این ناراحتی ها به صورت عصیان، پرخاشگری، سرکشی از قوانین و مقررات اجتماعی و یا بی تفاوتی و انزوا، ظاهر و منجر به ارتکاب جرایم مختلف می گردد. (متولی زاده نایینی، ۱۳۸۶: ۱۲۸)

شک نیست که هر چیزی که موجب تحکیم پیوند خانوادگی و سبب صمیمیت رابطه زوجین گردد، برای کانون خانواده مفید است و در ایجاد آن بای حداکثر کوشش مبذول شود و بالعکس، هر چیزی که باعث سستی روابط زوجین و دلسردی آنان گردد به حال زندگی خانوادگی و به خصوص آینده فرزندان، زیان مند است و باید با آن مبارزه کرد. اختصاص یافتن استمتاعات و التذاذهای جنسی به محیط خانوادگی و در کادر ازدواج مشروع، پیوند زن و شوهری را محکم می سازد و موجب اتصال بیشتر زوجین به یکدیگر می شود. فلسفه پوشش و منع کامیابی جنسی از غیر همسر مشروع، از نظر اجتماع خانوادگی این است که همسر قانونی شخص از لحاظ روانی عامل خوشبخت کردن او به شمار برود، در حالی که در سیستم آزادی کامیابی، همسر قانونی از لحاظ روانی یک نفر

رقیب و مزاحم و زندانبان به شمار می رود و در نتیجه کانون خانوادگی بر اساس دشمنی و نفرت پایه گذاری می شود. (مطهری، پیشین: ۸۱) قطعاً فرزندان چنین خانواده هایی از آرامش لازم بی بهره اند. حجاب، با محکم کردن بنیان خانواده، در مراحل رشد کودکان موثر است و به پیشگیری رشدمدار کمک می کند. علاوه بر این آموزش حفظ حجاب به دختران نوجوان، به نهادینه شدن رفتارهای توأم با عفاف در آنها انجامیده از ارتکاب جرایم خلاف عفت از سوی آنها در آینده جلوگیری می کند؛ بنابراین، نقش حجاب در پیشگیری رشدمدار قابل توجه است.

نتیجه گیری

حجاب به عنوان یک آموزه دینی، نقش غیرقابل انکاری در پیشگیری از جرم ایفا می کند. در واقع، شارع مقدس اسلام برای پیشگیری از آلودگی مسلمانان به گناه، حجاب را توصیه می کند. حفظ حجاب از ناحیه زن هم در پیشگیری از ابتذال خود او، هم خانواده او و هم جامعه موثر است و این تاثیر در تمام انواع پیشگیری از جرم شامل پیشگیری اجتماعی، وضعی و رشدمدار، نمودار است

منابع

ال آرینگ، ریچارد؛ «پیشگیری از خشونت»، ترجمه عفت ملک و صدیقه رودباری، «فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم»، سال دوم، ش ۵، ۱۳۸۶

احمدی، خدابخش و دیگران؛ «رابطه اعتقاد به حجاب و آسیب پذیری فردی، اجتماعی، خانوادگی»، «مجله علوم رفتاری»، دوره ۴، ش ۲، ۱۳۸۹

احمدی، عبدالله، «*هاچاق کالا یا تجارت جرم (از پیشگیری تا جنگ)*»، *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، سال دوم، ش ۵، ۱۳۸۶

بهرام زاده، محمدمهدی، لطفی، ایمان؛ «*نقش حجاب در جامعه و شناسایی علل بدحجابی در بین جوانان (مطالعه موردی مراکز آموزشی اهواز)*»، *فصلنامه مطالعات بسیج*، سال ۱۴، ش ۵۰، ۱۳۹۰

جوان جعفری، عبدالرضا، سیدزاده ثانی، سیدمهدی؛ *رهنمودهای عملی پیشگیری از جرم*، چ ۱، تهران، انتشارات میزان، ۱۳۹۱

رجبی، عباس، «*نقش حجاب و پوشش زن در سلامت روان*»، *فصلنامه طهورا*، سال سوم، ش ۶، ۱۳۸۹

سالارزایی، امیرحمزه، جان جان، فاطمه؛ «*سیاست جنایی برگرفته از آیات قرآن کریم*»، *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، سال ششم، ش ۲۱، ۱۳۹۰

عمید، حسن؛ *فرهنگ فارسی عمید*، ج ۲، چ ۳، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۰

کیوزی، دیوید، آرگراس، داگلاس؛ «*رهیافت هایی به پیشگیری*»، ترجمه محمود مهدوی، *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، سال دوم، ش ۵، ۱۳۸۶

متولی زاده نایینی، نفیسه؛ «*پیشگیری رشد مدار (زودرس)*»، *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، سال دوم، ش ۲، ۱۳۸۶

مطهری، مرتضی؛ *مساله حجاب*، چاپ مکرر، انتشارات صدرا، ۱۳۶۸

موسوی مجاب ، سید درید ؛ *پیش درآمدی بر مباحث حقوق کیفری اختصاصی* ،
تقریرات درسی سید درید موسوی مجاب ، دانشگاه تربیت مدرس ، ۹۰ - ۱۳۸۹

نجفی ابرند آبادی، علیحسین؛ «پیشگیری عادلانه از جرم»، مندرج در *علوم جنایی*، چ ۳،
تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۹

هیات تحریریه موسسه اصول دین، *درسهایی از اصول دین*، تهران، انتشارات دارالکتب
الاسلامیه، ۱۳۵۴